

دیار فرشتگان سفیدپوش

پدر گردشگری شهر «ورزنه» و قهرمان تالاب‌های ایران از سپید زندگی مردم در تنها شهر ایرانی می‌گوید که زنان آن همیشه و در همه جا به‌طور سنتی چادر سفید بر سر می‌کنند

مجید حسین زاده | روزنامه‌نگار

فرهنگ خاص مردم شهر تاریخی و گردشگری «ورزنه»، سال‌هاست که باعث شده تا لقب «سفیدترین شهر ایران» یا «دیار فرشتگان سفیدپوش» به آن‌ها اختصاص یابد. هر رهگذری که گذرش به این شهر می‌افتد، اولین چیزی که جلب توجه می‌کند، زنان و دختران چادر سفیدی هستند که در کوچه و خیابان‌ها رفت و آمد می‌کنند. این رسمی است که از زمان‌های گذشته بود و بیشتر زنان این شهر، هنوز بدان پایبند هستند. «ورزنه» تنها شهر ایرانی است که زنان آن به‌طور سنتی چادر سفید سر می‌کنند اما این رسم زیبا از کجا آمده است؟ ریشه‌های آن به چه مسائلی برمی‌گردد؟ با «رضا خلیلی» که کارشناسی ارشد زمین‌شناسی و جغرافیای طبیعی دارد و به‌عنوان پدر گردشگری ورزنه، اولین فعالیت‌های گردشگری خود را ۱۵ سال پیش در این شهر آغاز کرده، گفت‌وگو کردیم تا پاسخ این سوال‌ها را بیابیم. در خور ذکر است که او در سال ۱۳۸۷ به عنوان قهرمان تالاب‌های ایران شناخته شد و تندیس فلامینگو توسط ریاست وقت سازمان محیط‌زیست کشور به او اهدا شد.

چادرهای سفید خانم‌های «ورزنه»؛ میراث معنوی ایران

«خلیلی» در ابتدای صحبت‌هایش درباره لقب شهر ورزنه یعنی «دیار فرشتگان سفیدپوش» می‌گوید: «یک فرهنگ خاصی در ورزنه و چندین روستای اطراف این شهر از گذشته بوده است که البته این روستاها اکنون خالی از سکنه شده است و آن هم به سرکردن چادرهای سفید توسط خانم‌هاست. اولین تشکل مردم‌نهاد در ورزنه را در سال ۱۳۸۴ به نام انجمن دوستداران میراث فرهنگی و گردشگری ورزنه تشکیل دادیم. دلیل مان حفظ همین فرهنگ بود که

۱۳ وجه تسمیه برای اسم ورزنه وجود دارد

«ورزنه در ایران ۴ تاست که بزرگ‌ترین آن‌ها، ورزنه اصفهان است که الان شهرستان شده است. تا جایی که من مطالعه و بررسی کردم، ۱۳ تا وجه تسمیه برای این اسم پیدا شده است که چندان از مهم‌ترین‌هایش را خدمت‌تان می‌گویم». این کارشناس ارشد زمین‌شناسی و جغرافیای طبیعی ادامه می‌دهد: «یکی این که این نام از «ورز+نه» گرفته شده است. «ورز» به معنای کشاورز و «نه» به معنای شهر که می‌شود شهر کشاورزی. یک دلیل دیگر آن مربوط به زمان زرتشت می‌شود که می‌گویند یاران او سه دسته بودند، که یک دسته آن

چرا چادر سفید؟

از پدر گردشگری «ورزنه» می‌پرسم که ریشه‌ها و دلایل تاریخی تصمیم زنان این شهر برای پوشیدن چادر سفید چه بوده است که می‌گوید: «ما در این سال‌ها، پژوهش‌های زیادی کردیم اما علت آن را نتوانستیم به‌طور صددرصدی در بیاوریم. مشخص هم نیست که دقیقاً از چه مانی شروع شده است. با خانم‌های سالمند زیادی مصاحبه کردیم که همه‌شان می‌گفتند مادرهای مان تعریف کردند که مادرهایشان هم این چادرهای سفید را می‌پوشیدند بنابراین ما هم می‌پوشیم. البته تا جایی که متوجه شدیم، پوشیدن

این چادرهای سفید می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد اعم از اقتصادی، فرهنگی، جغرافیایی. اگر بخواهم به چند مورد از آن‌ها اشاره کنم باید بگویم از نظر جغرافیایی با توجه به این که ورزنه در مسیر زاینده‌رود بوده و در ارتفاع ۱۵۰۰ متری از سطح دریا قرار داشته و خاک مناسبی

مردهای ورزنه‌ای در قدیم جلیقه سیاه و پیراهن می‌پوشیدند

از «خلیلی» می‌پرسم که آیا مردهای ورزنه‌ای هم پوشش خاصی دارند یا نه که می‌گوید: «در قدیم، مردان این شهر جلیقه سیاه و پیراهن‌هایی که بدون یقه و دکمه بوده، می‌پوشیدند اما الان، پوشش‌شان مثل بقیه مردها در شهرهای دیگر کشور است و تفاوتی ندارد.» او درباره معروف‌ترین غذای محلی ورزنه هم می‌گوید: «خوشمزه‌ترین غذای محلی شهرستان ما، آش جوترش است که صبحانه زمستانی ورزنه محسوب می‌شود خیلی معروف است. جو این آش، بومی همین منطقه است و جای دیگر پیدا نمی‌شود. جویی است که بعد از برداشت جودر تابستان تا شهریور

به دست می‌آید و یک مقدار حبوبات دیگر هم در این آش می‌ریزند که بسیار خوشمزه می‌شود.» او همچنین اشاره می‌کند که صنایع دستی این خطه هم پارچه بافی سنتی است که خاص ورزنه است و می‌گوید: «از صنایع دستی ورزنه می‌توان به کاربافی و سفره‌بافی اشاره کرد. کاربافی هنری است که از دوره تیموریان وجود داشته و زمانی در شهر ورزنه رونق قابل توجهی داشته است اما با ورود پارچه‌های صنعتی، این هنر زیبا در حال فراموشی است. از کارباف‌های ورزنه به‌عنوان سفره‌نان یا بقچه جهیزیه عروس، بقچه حمامی، چادر سفید، کفن و چادر شب استفاده می‌شود.»

کویری در مثلث طلایی کشور

و احیای گاوپاه

پدر گردشگری ورزنه درباره خاص بودن کویر این منطقه نسبت به بقیه کویرهای کشور می‌گوید: «یکی از مشخصه‌های بارز این کویر ورزش بادهای متفاوت است که فرم‌هایی بدینی و خارق‌العاده از تپه‌های ماسه‌ای طولی، هلالی و هرم‌های ماسه‌ای ایجاد می‌کند که ارتفاع برخی از آن‌ها به ۱۰۰ متر هم می‌رسد. طول تل ماسه حدود ۴۵ کیلومتر است و عرض‌شان از ۱۰ کیلومتر در نزدیکی‌های ورزنه تا یک کیلومتر در مناطق دورتر می‌رسد. یک ویژگی خاص دیگر کویر ورزنه این است که در مثلث طلایی کشور واقع شده است، بین ۳ شهر توریست‌پذیر اصفهان، یزد و شیراز. به همین دلیل گردشگرانی که بخواهند از این ۳ شهر بازدید کنند، در مسیرشان می‌توانند به ورزنه هم سر بزنند چون موقعیت جغرافیایی خوبی دارد. در ضمن، دسترسی این کویر به شهر بسیار مناسب است و در فاصله ۱۰ کیلومتری از شهر و جاده آن آسفالت است. جذابیت دیگرش این است که هم رودخانه دارد و هم کویر است، بنابراین افراد می‌توانند هم تفریحات ساحلی مانند قایق‌سواری را تجربه کنند و هم شترسواری. تنوع فرهنگی جالبی هم در شهر ورزنه است. یک سری اقامتگاه مردمی در شهر وجود دارد که زیرساخت خوبی را برای حضور گردشگرها فراهم کرده است. همچنین تالاب بین‌المللی گاوخونی در فاصله ۶۰ کیلومتری این جاست و دریاچه نمک برای بحث‌های درمانی و قدم‌زدن روی نمک و... وجود دارد. تنوع جاذبه‌های زیادی در این کویر هست و حتی می‌توانند در کنار تالاب، کوهنوردی هم داشته باشند، آفرود و پاراگلایدر سوار شوند و... به‌نظم ورزنه در حوزه گردشگری، افروروشن‌تری در آینده دارد. یک سری جاذبه هم در این شهر احیا شده، مثلاً اولین گاوپاه در ایران در ورزنه احیا شده که یک گاوپا موزیک صاحبش، آب از زمین خارج می‌کند و خیلی جذاب است چون بدون موسیقی کار نمی‌کند، شخص دیگری به جز صاحبش هم بخواند، باز هم کار نمی‌کند. همچنین خانه میرمیران، آب‌انبارهای صفوی، موزه مردم‌شناسی و... از دیگر جاذبه‌های ورزنه است. خانه میرمیران با قدمت ۴۰۰ ساله متعلق به ارباب ورزنه یا همان کدخدای ده بوده و از رجال شهر و سادات میرمیران محسوب می‌شده اند و از نقاشی بسیار زیبایی و همچنین گچبری‌های نادر و نفیس برخوردار است.»

گردشگران خارجی عاشق چادر سفید می‌شوند

«خلیلی» درباره واکنش گردشگران خارجی به فرهنگ مردم این منطقه و پوشیدن چادر سفید توسط خانم‌ها در شهر می‌گوید: «این ماجرا برای گردشگرها خیلی جذاب است. حتی ایرانی‌ها هم که به این شهر سفر می‌کنند، حس خیلی خوبی می‌گیرند و خانم‌ها وسوسه می‌شوند که با چادر سفید در وسط خیابان‌های شهر قدم بزنند و عکس بگیرند. بارها پیش آمده که گردشگران

زن خارجی هم برای رفتن به خرید در شهر با چادر سفید رفته‌اند. همچنین تقریباً تمام گردشگرهایی که به این شهر می‌آیند، دوست دارند در مکان‌های شلوغ‌تر که خانم‌های ورزنه‌ای با چادر سفید حضور دارند، عکس بگیرند و چندباری شنیدم که گفتند ما عاشق این چادرهای سفید شدیم و برای خودشان هم خریدند تا به کشورشان ببرند.»

پوشیدن چادر سفید حتی در مراسم ختم!

پدر گردشگری ورزنه درباره علاقه دختران جوان این شهر به پوشیدن چادر سفید هم می‌گوید: «راستش را بخواهید، آمار دقیقی از پایبندی مردم ورزنه به این رسم وجود ندارد اما مشاهدات ما حکایت از این دارد که اکنون، بیش از ۵۰ درصد زنان شهر از چادر سفید استفاده می‌کنند. البته بعضی‌های دیگر هم هستند که از چادر مشکی استفاده می‌کنند. با توجه به تغییر فرهنگ‌ها تا حدی نسبت به گذشته، این ماجرا تحت تأثیر قرار گرفته است اما همچنان تلاش خودمان را می‌کنیم تا این رسم دیرینه در ورزنه پاینده بماند. این راهم بگویم زنانی که از چادر سفید استفاده می‌کنند، در همه مراسم خانوادگی، برای رفتن به بیرون از خانه، گردش و... از آن استفاده می‌کنند. حتی در مراسم ختم هم به جز صاحبان عزای اصلی، خانم‌هایی که در مراسم ختم شرکت می‌کنند با چادر سفید می‌آیند. البته خانم‌های عزادار بین یک هفته تا ۴۰ روز چادر سیاه که نماد عزاداری است، به سر می‌کنند اما حتی اقوام دور با چادر سفید در مراسم ختم شرکت می‌کنند. تا همین چند سال پیش هم هر خانمی که در شهر با چادر سیاه رفت‌وآمد می‌کرد، یا عزادار بود یا غریبه بود و از شهر دیگری به این جا آمده بود. البته از وقتی که دانشگاه در این شهر افتتاح شد و دخترها از شهرهای دیگر به این جا آمدند، شرایط متفاوت شد و دخترهایی با چادر مشکی یا با پوشش‌های دیگر بیشتر شدند.»

کشاورزی و دامداری شغل قدیم ورزنه‌ای‌ها

«شهرستان ورزنه حدود ۳۰ هزار نفر جمعیت دارد و شهر ورزنه حدود ۱۳ یا ۱۴ هزار نفر.» «خلیلی» درباره شغل مردم این شهر هم می‌گوید: «شغل اصلی مردم ورزنه از قدیم کشاورزی بوده است؛ برای آب و خاک حاصلخیزی که داشته است. تا ۲۰ سال پیش، این ماجرا پذیر هم بود. کارگران زراعی از نقاط مختلف کشور برای کاشت و برداشت پنبه به این جا می‌آمدند چون بازار کار فوق‌العاده‌ای داشت. دامداری هم رونق داشت اما بعد از ماجراهایی که برای زاینده‌رود پیش آمد، تقریباً مردم بیکار شدند. جوانان اگر بتوانند به کارخانه‌های صنعتی شهرهای اطراف مهاجرت می‌کنند، بقیه هم که سن‌شان بیشتر است، تقریباً بیکار هستند و بعضی‌هایشان با یارانه سر می‌کنند. البته تا قبل از کرونا در شهر صنعت گردشگری هم رونق گرفت و اشتغال‌زایی خوبی داشت چون این جاذبه‌های کویر به مرکز استان را دارد، تپه‌های ماسه‌ای زیبایی دارد، دریاچه نمک جنوب گاوخونی هست، تالاب گاوخونی هست و... اما با شرایط جدید، گردشگری هم تقریباً تعطیل شده است.»

آیین شادی و آیین سوگ؛ ۲ رسم خاص ورزنه‌ای‌ها

«خلیلی» درباره آداب و رسوم مردم این شهر هم می‌گوید: «۲ آیین و رسم خاص داریم، یکی آیین شادی و یکی هم آیین سوگ. سوگ مراسمی است که مردم در آخرین روز سال شمسی، حال هر روزی باشد مهم نیست، به یاد تمام مردگان‌شان، سبزه و عکسی به نزدیک‌ترین مسجد محل زندگی‌شان می‌برند. تقریباً ساعت ۱۰ صبح، مراسم سوگ در همه مساجد شهر برگزار می‌شود. یک آیین دیگر هم مراسم سور و جشنی است که هر سال در شب نیمه شعبان برگزار می‌شود که کودکان به همراه بزرگ‌ترها در محلات، اشعاری به زبان محلی می‌خوانند و حال و هوای خاص و جذابی به فضای شهر می‌بخشند.»